

Ezra de Haan

Aly Freije- Een engel aan de deur

Aly Freije is een auteur die je, zodra je aan haar proza of poëzie begonnen bent, wilt blijven volgen.

Wondpoeier, haar debuutbundel, in het Gronings, werd zeer terecht bekroond met de Freudenthal-prijs, de belangrijkste prijs voor nieuwe Nedersaksische literatuur. *Door het vanggat* volgde *Wondpoeier* op en ook in het Nederlands bleek de poëzie van Freije bij velen aan te slaan. *De vloeivelden in* was haar prozadebuut, een schitterende roman, intiem en intens, vol regels die slechts door een dichter geschreven kunnen worden. Kortom een vliegende start met louter succes.

Aly Freije verklaart haar schrijven met een citaat uit het tijdschrift *Lust en Gratie* waarin Lidy van Marissing: 'Ik besta uit zich vertakkende herinnering en vertekende tijd.' Zelf voegt ze eraan toe dat er gaten in die herinnering vallen die ze met leugens vult om 'de waarheid' te achterhalen. Taal is voor Freije niet vanzelfsprekend. Ritme en klankkleur zijn van groot belang in haar gedichten.

Het lezen van haar poëzie komt mij soms voor als het rondlopen in een huis van een ander. Je betreedt het domein dat niet het jouwe is en deelt mee in de geheimen ervan. Dat gevoel komt al op bij *Stiltes* het eerste gedicht van deze bundel. Een fragment: 'Stilte steekt, een zeurende pijn/ als een splinter in een duim, dwaalt/ door de kamers, heeft geen gezicht/ het zijn de lege plekken op behang.' De metafoor is inventief en *down to earth*, geeft gevoelens weer die voor anderen onzichtbaar blijven. Dat onzichtbare, niet gezegde komt vaker in Freijes gedichten voor. Er is sprake van een zwijgcultuur die op wonderbaarlijke wijze in strofen bovenkomt. In het gedicht *Boven keukentafels* lezen we: 'Schaamte legt een deken, niets/ wordt aan keukentafels nog opgevangen/ tussen servet en tafellaken houdt alles zich stil.' Opvallend in vele regels is de slimme wijze waarop woorden als servet en tafellaken gebruikt worden. Het betreft zowel datgene wat we kennen als dat wat het in de nieuwe context betekent. Freije speelt met taal en zet die met plezier naar haar hand. Wat te denken van 'Waar gehakt wordt laat zij gaten vallen' of 'Vleugellam met stijve poot'

Ook voor een stadmens als ik is het een genot de verbinding met de natuur, zoals Aly Freije die kende in haar jeugd en waarschijnlijk nog steeds kent, te leren kennen. Het herinnert je aan woorden die niet vergeten mogen worden: kweekgras, vergroeiingen en roofvangst. Daarnaast neemt het je mee in een wereld die slechts tot de verbeelding kan spreken. 'Broeierig zijn de gangen van het stropakkenhuis/ opnieuw volgt ze een spoor./ In een nauwe doorgang kerft/ roestig pakdraad met de lauwe geur van bloed/ een boodschap in haar bil.' Het is slechts een deel van een gedicht maar zou net zo goed een briljant Zeer Kort verhaal van A.L. Sniijders kunnen zijn...

Heerlijk om te lezen en uiterst knap bedacht is een volgend deel van hetzelfde gedicht *Boven keukentafels* is de laatste strofe. Hier rept Freije over 'ijsschotsen trotseren' en moet ik onwillekeurig denken aan de klassieke scene in *De negerhut van oom Tom* waarin een tot slaaf gemaakte over ijsschotsen probeert te vluchten. De dichter gebruikt beelden die in je hoofd zitten. Maar er gebeurt meer, want Aly Freije weet ook uiterst filmisch te schrijven. Ze rijgt woorden aan elkaar tot ze een huiveringwekkende zin worden, en dat terwijl het een weergave is van datgene wat zich in een hoofd afspeelt. We hebben het hier over het schrijven tussen de regels, een kunst die slechts heel weinig auteurs echt goed beheersen. 'Wat doet het meisje aan een keukentafel/ dat over ijsschotsen de overkant wil halen./ Ze trotseert gezichten, spreekt de honden toe, zingt/ zigzagt langs scherpe randen, waagt de sprong./ Wat ze vindt is alweer weggeschoven/ onder kruiend ijs.' Uit iedere regel blijkt de volledige controle van de dichter over haar taal. Ze zet die naar haar hand als een gedresseerde hond, gebruikt alliteratie waar het haar uitkomt en breekt exact op het juiste moment de regels af om het juiste effect op de zin te bewerkstelligen. Zelf zegt ze het nog veel beter in haar gedicht *Vervoegen*: 'Plaats een verliefde dichter aan een keukentafel/ ze weegt ingrediënten af, omarmt het rijm/ vervoegt het lijf, klopt schuimende woorden/ alsof het niet op kan.'

Zoals al uit mijn recensie blijkt zou je Aly Freije het best integraal kunnen citeren. Ieder gedicht is immers zo goed uitgedacht, zo fraai van vorm en taal... toch wil ik besluiten met te wijzen op *Tussenruimte*, een gedicht dat zich met het beste van K. Schippers kan meten en toch volledig poëzie van Aly Freije is. Naast de onmacht die iedereen overkomt als een geliefde ziek is, en de goedbedoelde

clichés die dat op kan leveren, heeft een briljante ingeving van de dichter dit liefdesgedicht naar een hoger plan getild. Het is een gedicht om in te lijsten. Aly Freije bewijst met *Een engel aan deur* niet alleen moeiteloos het niveau van haar debuutbundel te evenaren, ze weet er zelfs iets aan toe te voegen. Dichtbundels zoals zij ze schrijft kun je eindeloos blijven herlezen.

Bron: Boekpresentatie 19 september 2021 in Pletterij Haarlem